

2008. július

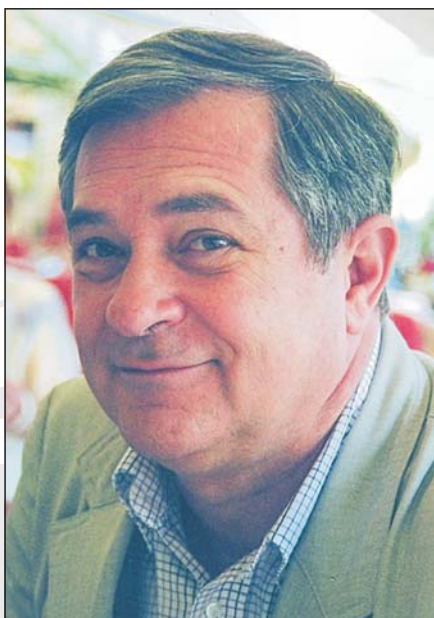
Othon a múzeumban

Dr. Nagy Ádám

Dőreség lenne arra gondolni, hogy ötven-hatvan sorban akár csak vázlatos áttekintést is lehetne írni közel 43 év múzeumi, vagy múzeummal kapcsolatos ténykedésről. A legrovidebb, számszerű összesítés is csalóka lenne, bár még nem is szeretnék leltárt csinálni. A teremőrségtől a megtisztelőnek szánt nyugdíjas gyűjtő „státuszáig”, ami így hirtelen eszembe jut, az inkább egy nosztalgikus hangulatjelentés.

Mindenesetre jó visszaemlékezni a kezdetre, a kenyeret adó munkahelyre, ahol mindig jó volt lenni, mint otthon. Még gimnazistaként vitt el édesapám, amolyan háztűznézőre a kecskeméti múzeumba most nem kiállítást nézni fiatalkori barátjához, az akkor már nyugdíjas Szabó Kálmán múzeumalapító igazgató úrhoz. „Ez a gyerek régóta gyűjti a régi pénzeket, meg mindent, s azt mondja, hogy múzeumban szeretne dolgozni. Mit tegyen?” Kálmán bácsi elmondta, hogy főképpen tanuljak! Az ő múzeumszervező, régészeti és néprajzi munkásságáról csak utólag szereztem pontosabb ismereteket, mint oly sokakról, másokról is, sajnos.

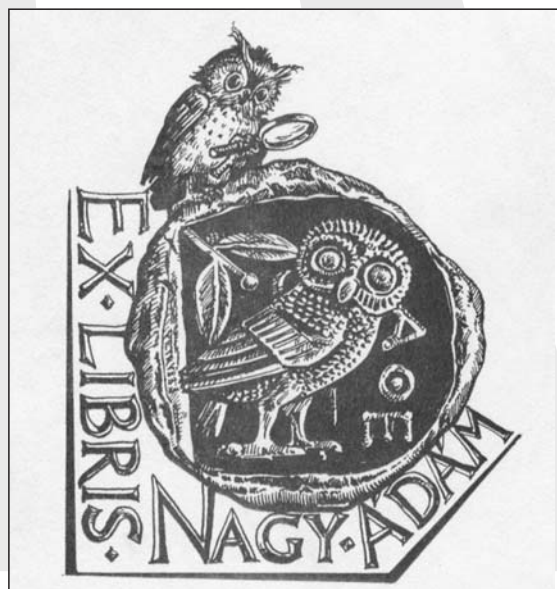
Az érettségit követően, sikertelen régészeti előfelvételi és egy hónapos ásatási segédmunka után teremőrnek vetek föl a Katona József Múzeumba. Amatőr fotós mivoltomnak köszönhetően hamarosan egyenesen a fotótár megteremtését bízták rám. Ekkor már biztos volt, hogy számomra az egyedüli „élőhely” a sokféle apró-cseprő munkával, mindenek előtt csakis a múzeum lehet! Olyan remek embereket láthattam „elevenen”, munka közben, akikről/akiktől addig jószerevével csak könyvekben, folyóiratok lapjain olvastam. Igazi tudósokkal találkozhattam, sőt „dolgozhattam” velük együtt. Az ásatáson csodáltam Bökönyi Sándor „ránézésre azonnali” állatsont meghatározásait, adatgyűjtéséhez fényképezhettem a fáradhatatlan Párducz Mihálynak, a precíz László Gyulának, az energikus Fettich Nándornak. De közreműködtem a megyei néprajzos szakemberekkel Solymos Edével, Vorák Józseffel katalóguskészítésben, terepen fotózással, cikkilusztráció fotózásával a halk szavú Lükkő Gábor számára, majd később kiállítás ügyben Fazekas Istvánnal. A levéltárban reopróztam több száz éves iratokból Kőhegyi Mihálynak, akivel később életre szóló szakmai és emberi barátságot is köthettem. Úgy érzem, tőlük tanultam meg közvetve (nem elég jól) a pontos, rendszeres munka fontosságát. Jó iskola volt!

Mint képzetlen, de múzeumi munkakerőként s egyéni érdeklődésemnek megfelelően sokszor jártam a Nemzeti Múzeum éremtárában, ahol a tapasztalatszerzésen túl szintén sajátos hangulatú helyzetek, beszélgetések tanúja lehettem Huszár Lajos, Korek József, Phol Artúr, Martin Ferenc és sok más neves szakember társaságában.

Felsőfokú tanulmányaim végeztével rövid, másfél éves kényszerű kitérővel visszakérülhettem a kecskeméti múzeumba, immár, mint történész muzeológus (azaz először persze csak seg.[éd] muz.[eológus]ként!). Újabb boldog tanulási időszak következett számomra, de már a munkatársak felelős társaként a történeti, valamint a kisebb numizmatikai gyűjtemény rendezése, fejlesztése nagy munkájával. Azóta is ezeket a lényegében háttér munkákat szeretem a legjobban. A közművelődési törvény lendületében jó volt együtt dolgozni a szak-

májában már akkor tudósnak számító néprajzos Gémes Balázssal és a céltudatos művészettörténész kollégával, akihez rendszeresen jöttek a művészek gondjaikkal, gondolataikkal, érdekes, ismert emberek Chiovini Ferentől, Gácsi Mihálytól kezdve Kajári Gyulán és Tóth Menyhérten át Weinträger Adolfig sokan. Úgy hi-

szem, sikerrel vettem az önálló kiállításrendezés próbáját is: a kuruc kort bemutató, egyes helytörténeti dokumentumokat először fölvonultató, vagy a 30 éves a forint c., Kemény Szilárd látványtervező, grafikussal megálmodott és megvalósított, szándékaink szerint a pénz művészetét bemutató kiállítással. Ugyancsak sikerrel, közös erőfeszítéssel küzdöttünk át egy kemény, fél éves népi ellenőrzési procedúrát, aminek tanulságai az alaptevékenység hivatalos értékelése kapcsán később tulajdonképpen hasznomra váltak.

Gyorsan elérkeztünk múzeumi működésünk egy részét, két-harmad idejét kitevő színhelyére, a szegedi Móra Ferenc Múzeumba. Kis múzeumból nagy múzeumba! Nagyon lelkesítő, inspiráló volt. Nem ismeretlenként érkeztem, hiszen főiskolás éveim alatt már félig meddig munkakapcsolatba kerültem a mindig hangszorgalommal dolgozó Tölcséry Ilonka néniel és Gergelyfy

Imre bácsival a numizmatikai gyűjtemény rendezőivel. Némiképpen ismertem már Ulikát, Wirth Istvánnét a határozott titkárnőt, s egy későbbi pénzlelet földolgozása kapcsán gyakorlati tapasztalatait akkurátusan megosztó Saliga László restaurátort és a mindig tanáros Csongor Győzöt is. Családias módon segítettek beilleszkedni az „öregek”, köztük Szelesi Zoli bácsi, aki akkor még szak szervezeti titkár is volt s szinte hivatalból térengetett. De volt hozzám jó szava Gallé Lászlónak is, pedig korban és stúdium tekintetében is meglehetősen távolság volt köztünk. És sorolhatnám... Hálás vagyok első két igazgatónak, hogy elfogadtak munkatársnak s ugyanígy az összes tudós kollégámnak, akik között dolgozhattam. Leginkább remélem, hogy a leltárkönyvek sokáig őrzik majd igyekezetem egyelőre még bővülő nyomait.

Az emlékezés stafétáját a múzeumot hasonlóan szerető Varga András muzeológusnak, kulturális antropológusnak adom át.

Új állandó kiállítás Makó elmúlt háromszáz évéről

Több mint fél éves munka után június 26-án nyílt meg a makói József Attila Múzeumának új állandó kiállítása. A XXI. századi követelményekhez igazodó tárlat Makó város történetét a török kiűzése utáni 1699-es újjátelepülésétől az 1989-es rendszerváltásig mutatja be.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium ALFA programjának támogatásával létrejött kiállításon a különböző történeti dokumentumokat, térképeket, fényképeket, szobrokat, festményeket, érdekes és egyedi tárgyakat tartalmazó történeti részt a 20. század eleji piaci életkép követi. Ott korhű viseletbe öltöztetett bábuk – kendőárus, újságárus, mézeskalácsos, köszörős, kisbíró, hagyomány áruló parasztgazda – érzékeltetik az előző századforduló hangulatát.

A következő kiállítási részben három enteriőr: egy apátfalvi tisztaszobát, egy 19. századi nemesi szalont és egy az 1930-40-es évek közötti polgári ebédlőt tekinthetnek meg a látogatók.

A Makó melletti Apátfalva lakói szokásaikat, hagyományos viseletüket, bútoraikat a II. világháború idejéig megőrizték. A festett bútorokkal, fehér hímzéses párnákkal, felvetett ágygal és tükrös szentképekkel berendezett búbos kemencés tisztaszoba igazi látványosság.

A nemesi szalonban a Csanád vármegye közéletében meghatározó földéaki Návay család bútoraikat állították ki. 1849-től 1855-ig Návay Mihály makói házában adott menedéket Damjanich János és Láhner György vértanú tábornokok özvegyeinek. Damjanich János ülőgarnitúráját a Návay család őrizte meg és adományozta a múzeumnak. A szalon falain az 1848-49-es forradalom és szabadságharc alatt a vármegyét irányító főispán, Návay Tamás és az 1919-ben vértanú halált halt Návay Lajos arcképei függnek.

A polgári ebédlő berendezése Espersit János lakásának dísz volt. Az ismert ellenzéki politikus, nagylelkű mecénás lakása az alföldi festőbarátok képeivel volt tele. A II. világháború éveit a korabeli gramofonból hallatszók Karády-dalok idézik fel.

A kiállítás bemutatja Csanád és Torontál vármegyék ősgalériájának, képgyűjteményének legszebb darabjait is. Mária Terézia, Erzsébet királyné, Széchenyi István, Deák Ferenc, Kossuth Lajos hatalmas méretű képeiben gyönyörködhetnek a látogatók. A kitűnő festmények alkotói között Barabás Miklós, Székely Bertalan, Karlovsky Bertalan nevét fedezhetik fel az érdeklődők.

Az új állandó kiállítás klimatizált teremben, látogatóbarát környezetben, érintőképernyős számítógépes terminálokkal várja az érdeklődőket.

A kiállítást június 26-án dr. Schneider Márta szakállamtitkár nyitotta meg. A Csongrád Megyei Közgyűlés elnöke, Magyar Anna a fenntartó nevében adta át a kiállítást.

Dr. Horváth Ferenc 60. éves

Köszöntő a Kun-kép konferencián

A Móra Ferenc Múzeum régésze, tudományos igazgatóhelyettes 60. éves. Régész kollégák, tanítványok és pályatársak, de a szűkebben vett szakmán túl etnográfusok, nyelvészek is köszöntötték születésnapja alkalmából Kiskunfélegyházán, a Kiskun Múzeumban egy, a tiszteletére rendezett régészeti konferencián. A Kun-kép címet viselő ünnepi program apropóján és természetesen a kerek születési évforduló alkalmán beszélgettünk Dr. Horváth Ferencel.

Születésnapra, köszöntő gesztusként rendeztek Kiskunfélegyházán, a Kiskun Múzeumban egy tudományos ülést. Munkából és tudományos beszámolókból állt ez a születésnap, jöjjön a megért kor kerek évfordulóján. A hatvanadik életévnél is inkább a tudományos munka dominált?

Gyakorta elmondják azt a közhelyet, hogy a megért kor, a születésnap, az nem egy érdem. Sőt ha jól belegondolunk az évek múlását azt nem ünnepegni kellene, hanem inkább el kéne gondolkodni fölötté, hogy minden évvel kevesebb lesz az életünk. Azért hatvan év az nem kevés idő. Mindenképp azt jelenti, hogy az élet nagyobbik része eltelt és bizony sajnos látjuk, van aki még ennyit sem ér meg belőle. Tehát megállni egy pillanatra hatvan éves korban és átgondolni, mi történt eddig, nem alaptalan, nem indokolatlan momentum.

Így tehát régész kollégák, szakmabéliek és volt tanítványok segítettek abban, hogy valamiféle számvetés készüljön?

Szinte az utolsó percig titokban tartották ezt a tiszteletemre rendezett eseményt. Ebben éppen az az értékes, hogy az egykori hallgatóim, tanítványaim szervezték, ők vannak az egész mögött és természetesen azok a kollégák, akik nem is szegediek, csak a szakmában találkoztunk és tartottuk a kapcsolatot, ők is szívesen részt vettek ezen. Ami az érdekessége a dolognak: én őskorkutató vagyok elsősorban, az újkőkorról foglalkozom, Dél-kelet Európa újkőkoraival és tulajdonképpen a szakmai figyelmet országos és nemzetközi szinten én a gorszái ásatással szereztem meg. Ennek ellenére nem az őskoros kollégákkal és nem az őskoros tematikával került sor a megemlékezést jelentő konferenciára, hanem éppen egy olyan témakörben, amivel valójában futólag foglalkoztam, melléktémaként. Ez a magyarországi kunok régészete. Természetesen ennek is van oka, az ugyanis, hogy 1975-ben Csengelén föltártam egy kis templomot és akkor még a kun kutatás jóval kezdetlegesebb állapotban volt, kevesebbet tudunk a kunok régészetről, mint ma. Ennek az ásatásnak kapcsán több olyan szempontra hívtam fel a figyelmet, amit azóta a kun kutatás meg is oldott. Az idők során bebizonyosodott hogy mégiscsak jó helyen keresgéltem, jól sejtettem a problémák megoldásait. Így az akkori tanulmányomat ért fenntartásokról bebizonyosodott, hogy alaptalanok voltak. Utána aztán hosszú évtizedek következtek és 1998-ban az autópálya előkészítő munkák során, nem egészen véletlenül nekem jutott az a feladat, hogy Csengelén végezzek feltárást. Azért nem egészen véletlenül, mert hiszen lehetett

választani, melyik területre menjen az ember, és Kátival, feleségemmel mi pont azért választottuk a legtávolabbi, legnehezebben elérhető területet a hosszú autópálya útszakaszából, mert ott volt a remény, hogy valamit még találunk a kunokkal kapcsolatban. Végül nem valamit, hanem olyasmit találtunk, ami akkor országos szenzációnak számított: egy kun vezér lovas sírját, amit sikerült pontosan megfigyelni, hitelesen feltárni. Ebből írtam egy könyvet akkor, nagyon gyorsan a rákövetkező években, 2001-ben már meg is jelent és ez fölkelte újra a kun kutatás figyelmét. A benne levő adatok, új információk, gondolatok azóta is napirenden vannak a kutatók között, foglalkoznak vele és ezért aztán nyilvánvalóan adódott az alkalom, hogy a középkoros kun kutatás égisze alatt rendezték meg az egykori hallgatóim és tanítványaim ezt az eseményt.

A helyszín is kézenfekvően adódott, hiszen a Kiskun Múzeum, Kiskunfélegyháza területileg is kötődik az említett régészeti munkákhoz. A konferencián Kiegészítések és újabb szempontok a csengelei vezéri sír feltárási körülményeibe című előadást. Mi az, amit hozzá lehet, hozzá lehetett tenni a kötetbe is foglalt témához?

A csengelei kunok ura és népe című könyvemben végső soron mindent megírtam ebből a témakörből, amit csak lehetett. Igyekeztem olyan stílust választani,

ami nem feszesen tudományos, de nem is gagyogó népszerűsítő és úgy látszik, hogy ennek köszönhetően nagyon sokakhoz eljutott ez a munka. Miután én arra figyeltem, hogy a csengelei feltárásokkal kapcsolatban minden apró részletre kitérjek, valóban nem nagyon volt lehetőség arra, hogy most új témával álljak elő. Ráadásul igazán rákészülni se volt módom, mert teljesen titokban tartották a szervezők a születésnapi konferenciát. Még a feleségem se árulta el. Egy véletlen miatt derült ki az eset, előtte talán egy héttel, amikor bejelentkeztem egy ősrégészeti konferenciára, Nagyszentmiklósról, ahol egy nemzetközi konferencia készült, s úgy gondoltam, ott a helyem. Ahogy megtudták a szervezők, hogy az egybeeső időpontban a nagyszentmiklósi programra bejelentkeztem, azonnal kocsiba ült Rosta Szabolcs, a Kiskun Múzeum fiatal igazgatója és lejött Szegedre és nyomban bevallotta, milyen „merény”, készül, s jó lenne ha én a születésnapomra rendezett konferencián részt tudnék venni. Akkor vissza kellett mondanom a nemzetközi konferenciát és átprogramozni magamat erre. Ami végülis szintúgy egy rangos országos konferencia és miután nekem dedikálták az eseményt, megtiszteltetés számomra, hogy illeszkedni sor került. Fölmerült viszont ténylegesen a probléma, hogy egy hét alatt milyen témakört lehet itt előhozni. Adódott az, hogy a legutolsó autópálya ásatásra utólag, a csengelei vezéri sír előkerülését követően öt évvel ki kellett még menni megcsinálni egy elmaradt részt, és akkor találtunk még egy házat, ami korban odaillő és úgy látszik, hogy a temetési szertartáshoz kapcsolódó építményekkel van összefüggésben. Ezt hoztam elő és arról beszéltem, hogy a pontosan tíz éve előkerült csengelei sírlet mennyiben inspirálta a kun kutatást és végigtekintettem azokat a

mozzanatok, amelyek ezt követően történtek. Azokra a reflexiókra igyekeztem válaszolni, amelyek ezzel a lelettel kapcsolatban azóta felmerültek. Tehát egy összefoglalót készítettem a csengelei sírral kapcsolatban azóta történt fejleményekről.

Az elmondottakból is kiderül, hogy a szakmai figyelmét korántsem csak egy dolog köti le. Mire világítana rá az összetettségből?

Az elmúlt 35 évben, amióta dolgozom, ténylegesen több témakör foglalkoztatott. A fő terület, mint ahogy említettem az a Délkelet Európa újkora. Emellett foglalkoztam kora bronzkori problémákkal, délföldi középkori templomokkal, az egyházi és világi építészettel, foglalkoztam a szegedi vár történetével és az ásatásaim is ezek mentén történtek. Ettől, hogy én más korszakokba is átrándultam, ettől még nekem még a fő kutatási irányom

az megmaradt a Dél-Alföld újkorkoránál. Ennek a gerincét képezte a gorzszai település föltárása, ami méltán nemzetközi érdeklődésre tartott számot. Az említettek köré csoportosultak kisebb feltárásaim. Azt hiszem ha most számvetésről van szó, akkor nekem elsősorban nem a mellék témaköreim folytatására, hanem a hátralevő időmben amennyi még van, minden erővel erre kell koncentrálnom, hogy ezeket közzétegyem, ez közkinccs legyen, ne maradjon asztalfiókban, ne maradjon raktárban, hanem kötetek formájában jelenjen meg. Persze ilyeneket nem szívesen ígérget az ember, mert ha azt mondjuk, hogy könyvet írok, abból nem biztos, hogy lesz valami. Ha szépen leül és megcsinálja és utána azt mondja, hogy írtam egy könyvet, az már akkor igaz. Visszavonhatatlanul.

Százharminc történész Dunaszerdahelyen

Először fordult elő a nyolc esztendeje (újja)-alapított Magyar Múzeumi Történész Társulat életében, hogy éves konferenciáját és közgyűlését a határokon kívül tartsa. A júniusban rendezett három napos program ezúttal a történelmi Magyarország területén, de a trianoni határokon kívül zajlott. A Dunaszerdahelyen és Galántán megrendezett, Főúri hagyatékok Közép-Európa múzeumaiban címet viselő tudományos tanácskozáson összesen százharminc történész vett.

A múzeumi történészek országos egyesületének újbóli megalakítására a 2000.-ben Szegeden tartott szakmai összejövetelen történt kezdeményezés, éppen a Móra Ferenc Múzeum történetészeinek felvetésére született meg az elhatározás. Kézenfekvő tehát, hogy az utána rövidesen életre hívott Magyar Múzeumi Történész Társulat (MAMUTT) választmányában akkortól és ma is található szegedi szakember, dr. Zombori István történész, akkori történelmi osztályvezető, most a megyei múzeumi szervezet vezetője. Hasonlóképpen az is természetesnek mondható, hogy a 2008-as, rendhagyóan a Felvidéken tartott program rendezői-szervezői között hangsúllyal volt jelen a Móra Ferenc Múzeum, a MAMUTT és az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közgyűteményi Főosztálya társaságában. A főúri hagyatékok

múzeumi őrzését és feldolgozását előtérbe állító szakmai program kivételes érdeklődés mellett zajlott, százharmincnál is több szakember jött össze a politikamentes, szakmai-muzeológiai előadássorozaton. A mai Szlovákia területén lévő főúri kastélyok, hagyatékok igen jó állapotban vannak, megbecsülésük, feldolgozásuk külön is fontos indíték volt a magyar történészi program helyszínének megválasztásakor. A plenáris ülésen elhangzott tíz előadás átfogó képet adott a Közép-Európai főúri hagyatékok állapotáról, szakmai értékeléséről. Az Eszterházy bútoroktól kezdve a Nádasdyak hagyatékán át a Bánffy kultuszig, az Andrásyok és Kállayak gyűjteményéig kiemelkedően érdekesítő témák kerültek terítékre. A konferencia, illetve a közgyűlés keretében sor került az évenként odaítélt szakmai elismerés átadására is: a Wellmann Imre díjat ezúttal Bencze Géza, az Országos Műszaki Múzeum nyugalmazott főigazgató-helyettese és Deák András, a Vízügyi Múzeum Duna Múzeumának történész-főmuzeológusa vehette át. A szakmailag hasznos, kapcsolattartásban fontos program jó hangulatban eltelt napjai módot adtak a konferenciának otthont adó városok múzeumi-gyűjteményi emlékeivel való ismerkedésre is.

Múzeumok éjszakája

Hét helyszínen, huszonháromezer látogató

Idén Szegeden hét helyszínen, a Móra Ferenc Múzeumban, a Fekete házban, a Somogyi-könyvtárban, a Dómban, a REÖK-ben, a vármúzeumban és a Fellebbviteli Főügyészség műemléki jelentőségű pincéjében fogadták a Múzeumok Éjszakája rendezvény-sorozat látogatóit.

A labdarúgó Európa-bajnokság egyik legjobb meccseként beharangozott holland-országi mérkőzés ellenére ezek mozdultak ki otthonról, a televízió képernyők elől és járták be a szegedi múzeumi éjszaka különböző helyszíneit.

A Móra Ferenc Múzeumban és a Móra parkban több mint 9 ezren fordultak meg este hat óra és éjjel kettő között. A Fekete házban 1680 látogató járt; a Somogyi-könyvtárban ezerkettőszázan, a Dómban közel hatezren, a REÖK-ben háromezren, a vármúzeumban több mint ezernegyszázan, az ügyészségi pincében pedig kilencszázan voltak.

Összesen a Múzeumok Éjszakája 2008 rendezvény-sorozat hét szegedi helyszínén több mint 23 ezer látogató fordult meg.

ÉVEZREDEK TALÁLKAHELYE – megyei múzeumi lap

Felelős kiadó: dr. Zombori István megyei múzeumi igazgató

Szerkesztő: Becsei Péter

www.mfm.u-szeged.hu